

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΟΥ “ΚΟΥΡΝΑ,,

Ἄριθ. 1094

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΠΛΑΤΑΚΗ

Φυσικοῦ - Γυμνασιάρχου

ΡΕΘΥΜΝΗΣ

(Εἰς Μνήμην Ἰωάννου Πετροχείλου, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῶν σπηλαίων τῆς Κρήτης ἐργάσατο/.

Τὸ σπήλαιον τοῦ Κουρνᾶ (ἐκ τοῦ παρακειμένου ὁμωνύμου χωρίου) ἐπεσκέψθη πρὸς μελέτην καὶ περιγραφὴν τρίς, ἤτοι τὴν 5, τὴν 10 καὶ τὴν 13 Αὐγούστου 1961.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν παρέμεινα ἐν αὐτῷ ἐπὶ 2½ ὥρας (08.00 — 10.30) καὶ ἠσχολήθην κυρίως μὲ τὴν τοπογραφίαν καὶ γεωλογίαν τῆς περιοχῆς τοῦ σπηλαίου, μὲ ὀλίγας μετρήσεις διαστάσεων καὶ μὲ τὴν κατασκευὴν προχείρου διαγράμματος κατόψεως. Μὲ ἐβοήθησεν ὁ μαθητῆς μου Ἄναστ. Λουῆς καὶ ὁ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξερευνησεως προσελθὼν Εὐάγγελος Καλογεράκης (ὁ ἀνακαλύψας μετ' ἄλλου τὸ σπήλαιον).

Κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν παρέμεινα ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐπὶ τετράωρον (07.30 — 11.30) καὶ προέβην εἰς συστηματικὴν ἔρευναν, εἰς παντοειδεῖς μετρήσεις καὶ λεπτομερῆ σχεδιάσιν τῆς κατόψεως. Εἰς τὰς μετρήσεις μὲ ἐβοήθησαν οἱ μαθηταί μου Παντ. Γάσπαρης, Ἄναστ. Λιανῆς, Χρ. Ψαρρὸς καὶ οἱ Δ. Γιουκάκης καὶ Εὐ. Καλογεράκης. Ἐν συνεχείᾳ ἐπεκοινώνησα εἰς τὸ χωρίον Κουρνᾶς μὲ τὸν Γραμματέα τῆς Κοινότητος κ. Ν. Γυπαράκην, μὲ τὸν Ἐνωμοτάρχην κ. Χαραλαμπᾶκην καὶ μὲ πολλοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου, πρὸς τοὺς ὁποίους ὠμίλησα περὶ τῆς ἀξίας τοῦ σπηλαίου καὶ ἔδωκα ὁδηγίαν διὰ τὴν προστασίαν αὐτοῦ(1).

Κατὰ τὴν τρίτην ἐπίσκεψιν παρέμεινα ἐντὸς αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ὥρας καὶ 15 λ. (08.15—11.30), ἐνήργησα λεπτομερεῖς ἐρεῦνας εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν καὶ εἰς τοὺς θαλάμους αὐτῆς καὶ συνεπλήρωσα τὸ σχέδιον τῆς κατόψεως. Μὲ ἐβοήθησαν ὁ κ. Ν. Γυπαράκης, ὁ μαθητῆς μου Ν. Περάκης καὶ ὁ ἐκ Κουρνᾶ μαθητῆς τοῦ Β' Γυμνασίου Ἀρρένων Χανίων Ν. Βανταράκης.

Πρὸς πάντας τοὺς ἀνωτέρω καὶ πρὸς τοὺς παρασχόντας μοι πληροφορίας περὶ τοῦ σπηλαίου ἐκφράζω καὶ ἐντεῦθεν τὰς ἀπὸ καρδίας εὐχαριστίας(2).

1.— ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΙΣ

Ἀνώνυμον ὡς ἄγνωστον μέχρις ἐσχάτων. Μόνον ὡς «τρύπα» ἀνεφέρετο ἀπὸ πᾶνων ἐτῶν (ἄγνωστον τότε ὡς σπήλαιον). Νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ὀνομασία «Σπήλαιον Κουρνᾶ».

Κεῖται εἰς θέσιν «Σκουβογιάννη χαλέπα» ἢ «Σκουβογιάννη χάρακας». Ἡ εὐρυτέρα περιοχὴ λέγεται «Κερατιδές». Ἡ περιφέρεια ἀνήκει εἰς τὴν Κοινότητα Κουρνᾶ (ἔν ὁμώνυμον χωρίον μὲ 874 κατοίκους κατ' ἀπογραφὴν 1961) τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, νομοῦ Χανίων.

Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου ἔχει ὑψόμετρον 140 μ. Ἡ περιοχή εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ Νικ. Γ. Βαρβατάκη(3).

2.— ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΣ

Ἀπὸ τοῦ 1,5 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς Γεωργιουπόλεως (κειμένης ἐπὶ τῆς ὀδικῆς ἀρτηρίας Χανίων — Ρεθύμνου — Ἡρακλείου) ἄρχεται ἡ πρὸς Κουρνᾶν ἀμαξιτὴ ὁδὸς (εὐρισκομένη νῦν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν). Ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ 4,8 χλμ. ταύτης ἀρχεται, πρὸς τὰ δεξιὰ, βατὸς ἀνηφορικὸς δρομίσκος, μήκους 75 μ., ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου.

Ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἐπεκτείνεται περαιτέρω πρὸς τὸ χωρίον Κουρνᾶς (2 χλμ).

3.— ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Τὸ σπήλαιον (ὡς σπήλαιον) ἀνεκαλύφθη τὴν 21 Ἰουνίου 1961 ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ἐγγύς οἰκισμοῦ «Κυλαδιανὰ» καταγομένων Εὐαγγέλου Νικ. Καλογεράκη (21 ἐτῶν) καὶ Εὐστρατίου Κ. Βαρβατάκη (16 ἐτῶν). Οὗτοι ἔβασκον τότε ζῶα εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ἐκ περιεργείας ἀφήρσαν εὐμεγέθη λίθον ἀπὸ τὴν γνωστὴν αὐτοῖς «τρύπαν» καὶ κατῆλθον. Κατόπιν, ἐφοδιασθέντες μὲ «κεριά καὶ λύχον ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν 2)3 περίπου τῆς ὅλης διαδρομῆς, εἶδον τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ σπηλαίου καὶ ἐξεληθόντες ἀνήγγειλον τὸ γεγονός εἰς τὴν περιοχὴν(4). Ἐν ἀρχῇ ἐνόμισαν οὗτοι, ὅτι τὸ σπήλαιον ἦτο κρύπτη πολεμοφοδίων.

Ἐπηκολούθησαν ἀνεξέλεγκτοι κάθοδοι πολλῶν ἐπισκεπτῶν, ἀτομικῶς ἢ καθ' ὁμάδας (ὡς οἱ μαθηταὶ τοῦ Δημ. Σχ. Μουρί) ἐκ τῶν πέριξ οἰκισμῶν, ἐκ τῆς Γεωργιουπόλεως, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐξ ἀπωτέρων περιοχῶν. Κατὰ ταύτας, δυστυχῶς, ἐγένοντο ἱκαναὶ φθοραὶ (θραύσεις, ἀποκομιδὴ ὑλικοῦ κ.τ.τ.)(5).

Χάριν τῆς ἱστορίας ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ Γραμματεὺς τῆς Κοινότητος Κουρνᾶ κ. Ν. Γυπαράκης, πληροφορηθεὶς τὴν 23 Ἰουνίου τὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ σπηλαίου ἐκινήθη δραστηρίως διὰ τὴν λήψιν μέτρων προστασίας αὐτοῦ(6).

Μετὰ ταῦτα ἐπέδειξαν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ σπήλαιον ἡ Νομαρχία Χανίων, ὁ Ἄντεισαγγ. Ἐφετῶν κ. Γ. Γιαννακόπουλος, ἡ Δ)σις Χωροφυλ. Χανίων, τὸ Γραφεῖον Τουρισμοῦ Χανίων, ὁ Ὅρειβ. Σύνδ. Χανίων κ.ἄ.

Τὸ σπήλαιον μετὰ ταῦτα ἐκλείσθη προχείρως διὰ λίθων καὶτσιμέντου(7).

Πρὸ τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀνακαλύψεως τοῦ σπηλαίου ἦτο γνωστὴ ἐκεῖ μία «τρύπα». Κατὰ τὸν Μηνᾶν Βαρβατάκη, οὗτος, μετὰ τοῦ Γεωργ. Κρασαδάκη, ἀνεύρον τὴν «τρύπαν» κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ περὶ αὐτὴν ἀγροῦ. Καὶ ὁ ἀγροφύλαξ Στυλ. Κανιαδάκης ἀναφέρει, ὅτι ἡ «τρύπα» ἀνευρέθη τὸ 1945 ἢ ὀλίγον πρὶν (1942;) κατὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἐμμ. Κανιαδάκης, ὅστις, ὡς παιδίον τότε, μετ' ἄλλων συνομιλήκων του εἰσῆρχοντο εἰς τὴν «τρύπαν» χάριν παιδιᾶς, χωρὶς νὰ προχωροῦν πολὺ, ἔρριπτον λίθους εἰς τὸ βάθος καὶ ἀπέκοπτον ἐπιμήκεις λεπτοῦς σταλακτίτας διὰ... ξιφομαχίαν!

4.— ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΕΩΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Τὸ σπήλαιον εὐρίσκεται ἐπὶ ἀντερείσματος τῶν Λευκῶν Ὁρέων, ἀρχομένου ἀπὸ τῆς λίμνης Κουρνᾶ καὶ ἀνατολικώτερον ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Ξυλαδιανῶν καὶ ἀνερχομένου πρὸς νότον μὲ ἰκανὴν κλίσιν. Ἐπὶ μικρᾶς, σχεδὸν ἐπιπέδου, ἐκτάσεως τοῦ ἀντερείσματος τούτου διανοίγεται ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου.

Ἡ ὄροφὴ τοῦ σπηλαίου ἀκολουθεῖ, σχεδὸν παραλλήλως, τὴν κλίσιν τοῦ ὑπερκειμένου ἐδάφους πρὸς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδόν.

Ἡ περὶ τὸ σπήλαιον περιοχὴ, τὸ πλεῖστον θραχώδης, καλλιεργεῖται ἐλάχιστα. Ἡ χλωρίς συνίσταται κυρίως ἀπὸ ἐλαίας *OLEA SILVESTRIS* καὶ *OLEA EUROPEA.L.*), ἀμυγδαλέας, ἀγρίας καὶ ἡμέρους (*AMYGDALUS COMMUNIS.L.*) χαρουπέας (*CERATONIA SILIQUA.L.*), τραμιθέας (*PISTACIA TEREBINTHUS.L.*) καὶ ἀπὸ πολλὰ εἶδη θαμνωδῶν καὶ ποωδῶν φυτῶν.

Ἡ βορείως τοῦ σπηλαίου περιοχὴ, πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀποτελεῖται ἐκ νεογενῶν στρωμάτων μετὰ μαργῶν, ἀργίλου, ἀσβεστολίθου καὶ ὀλίγων κροκαλοπαγῶν, ἡ δὲ πρὸς νότον ἐκ μεσοζωϊκοῦ ἀσβεστολίθου τῶν Λευκῶν Ὀρέων. Εἰς τὴν ἐπαφὴν περιπτου τῶν συστημάτων τούτων εὐρίσκεται ἡ περιοχὴ τοῦ σπηλαίου.

Ὁ ἀσβεστόλιθος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διανοίγεται τὸ σπήλαιον, ἔχει ὑποστὴ μεταπτώσεις καὶ ρήγματα, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις εἶναι ἐμφανὴς ἐπὶ τούτου. Οὕτω, καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν τοῦ δαπέδου, ἀνεύρισκεται ὑλικὸν ἐκ πτώσεως ἀπὸ τῆς ὄροφῆς μὲ πλῆθος σταλαγμιτῶν ἐπ' αὐτοῦ. Στενὰ ρηγμᾶτα ἐπὶ τῆς ὄροφῆς ἐμφανίζονται πολλὰ. Ὅμοιως εἰς τὸ δάπεδον. Εἰς περιφερειακὰς περιοχὰς, τῆς μεγάλης αἰθούσης κυρίως, παρατηροῦνται φαινόμενα ὑποχωρήσεως τῆς ὄροφῆς καὶ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν σταλακτικῶν. Τοῦτο ἀποδεικνύουν δύο γεγονότα, ἧτοι ἀφ' ἑνὸς ἡ μικρά, ἀλλ' ἐμφανὴς σύνθλιψις σταλακτικῶν σπηλῶν καὶ τοιχωμάτων εἰς τὰ ΒΔ, Β καὶ ΒΑ τῆς μεγάλης αἰθούσης καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ οὐχὶ σπανίως παρατηρούμενον φαινόμενον τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς κατακορύφου ὀλοκλήρων συστάδων σταλακτικῶν (ὑπὸ τὴν αὐτὴν γωνίαν διὰ τὴν αὐτὴν συστάδα). Ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ὑποχώρησις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα βραδύτατα συντελουμένης κατολισθήσεως πρὸς Β καὶ ΒΔ ὀλοκλήρου τοῦ συστήματος τῶν ἀσβεστολίθων ἐπὶ τῶν νεογενῶν στρωμάτων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔχει σημασίαν ἄχι μόνον ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀξιοποίησιν τοῦ σπηλαίου.

5.— ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου εἶναι ἐστραμμένη πρὸς νότον μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὸν ὀρίζοντα καὶ διανοίγεται εἰς ρήγμα τοῦ ἀσβεστολίθου. Ἀπεκαλύφθη ὡς ἀνωτέρω ἀναγράφομεν. Εἶναι ὀπῆ σχήματος ἡμιελλείψεως μὲ μικρὸν ἄξονα (A—Δ) 0,40 καὶ μεγάλον ἡμιᾶξονα (B—N) 0,50 μ.

Μὲ κατακόρυφον κατάβασιν 1 μ. εἰσερχόμεθα εἰς τὸ σπήλαιον. Ἐκεῖθεν τὸ δάπεδον αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα, ἀπὸ N πρὸς Β καὶ εἰς τὴν μεγάλην αἶθουσαν μὲ παρέκκλισιν πρὸς ΒΔ, ἔχει ἱκανὴν κλίσιν (κατὰ μ. ὁ. 60°), πλὴν τῆς μεγάλης αἰθούσης τῆς ὁποίας τὸ δάπεδον (ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν τμημάτων, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς χαμηλότερας στάθμας) εἰς τὰς κυρίας αὐτοῦ γραμμὰς δὲν παρουσιάζει αἰσθητὴν κλίσιν.

Ἡ κυρία διαδρομὴ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου εἶναι 51 μ. (ἐλήφθη ὁ μ.ὁ. τριῶν ἡμετέρων μετρήσεων). Τὸ μῆκος τοῦ σπηλαίου ἐν κρτόψει (μετρούμενον ἀπὸ N πρὸς Β. ἀπὸ τῆς εἰσόδου μέχρι τῆς διόδου πρὸς τὴν μεγάλην αἶθουσαν καὶ ἐκεῖθεν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ΒΔ) εἶναι 35 μ. ἡ δὲ ὑψομετρικὴ διαφορὰ μεταξὺ εἰσόδου καὶ τῆς πρὸς τὰ ΒΔ τῆς μεγάλης αἰθούσης χαμηλότερας περιοχῆς τοῦ σπηλαίου περὶ τὰ 25 μ. (διὰ μεταλλικοῦ βαρομέτρου βαθμολογηθέντος εἰς μ. καὶ ἐλεγχθέντος 3 ὥρας πρὸ τῆς μετρήσεως).

Τὸ ὅλον σπήλαιον δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο αἰθούσας, τὴν Ε (Φαουρε) καὶ τὴν Β (Βενιζέλου) (8).

I. ΑΪΘΟΥΣΑ F A U R E Αύτη περιλαμβάνει τούς θαλάμους α,β,γ,δ.

1) Ὁ θάλαμος α ἄρχεται ἀπὸ τῆς εἰσόδου καὶ εἶναι κατόψεως σχεδὸν κυκλικῆς μὲ διαστάσεις 5 μ. (N—B) καὶ 6 μ. (A—Δ). Περί τὸ μέσον τὸ ὕψος τῆς ὀροφῆς ἀπὸ τοῦ δαπέδου(9) εἶναι 2,35 μ. καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον 1,25 μ. Τέσσαρες σταλακτικαὶ στήλαι εἶναι αἱ πλέον χαρακτηριστικαί, ἐξ ὧν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 (ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς κατόψεως) ὕψους 1 μ. καὶ μέσου πάχους 0,30 μ. ὁμοιάζει καταπληκτικῶς μὲ τὸν Πύργον τῆς Πίζης(10) (κατακόρυφον ὅμως). Σταλαγγίται ὀλίγοι. Σταλακτῖται ποικίλων μορφῶν κυρίως εἰς τὰ A καὶ Δ τοιχώματα. Ὁραῖος σταλακτίτης εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν 2. Ἐνδιαφέροντες εἶναι μικροὶ σταλακτῖται μορφῆς μανδύου (παρὰπέτασμα πτυχωτόν). Ἐμφανεῖς εἶναι αἱ προξενηθεῖσαι φθοραὶ ὑπὸ ἐπισκεπτῶν.

2) Ἐκ τοῦ θαλάμου α ὀδηγούμεθα εἰς τὸν θάλαμον β μὲ σχεδὸν κατακόρυφον κἀθόδον 1,40 μ. Αἱ διαστάσεις τούτου (πάντοτε ἐν κατόψει) εἶναι 3 μ. (N—B) καὶ 4 μ. (A—Δ). Τὸ μεγαλύτερον ὕψος εἶναι 2 μ. Σταλαγγίται ἐμφανίζονται ὀλίγοι. Ἀντιθέτως οἱ σταλακτῖται, ποικίλων μορφῶν, εἶναι πολλοί. Πρὸς A εἰς μορφῆς μανδύου. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ εἰς τὰς θέσεις 3, 4, 5 στήλαι. Ἐκ τούτων ἡ εἰς θέσιν 4 ἀποτελεῖ σύστημα στηλῶν μέσου ὕψους 0,50 μ. Θεαματικὴ εἶναι ἡ στήλη 5 ὕψους 1,34 μ. καὶ πάχους 0,09 μ. Ὁ θάλαμος οὗτος ἔχει πρὸς τὸν θάλαμον Γ τῆς αἰθούσης B ἀπρόσιτον, λόγω διαστάσεων, δίοδον.

3) Συνεχιζομένης τῆς κατωφερείας εἰσερχόμεθα εἰς τὸν θάλαμον γ μήκους (N—B) 5 μ. καὶ πλάτους (A—Δ) 3 μ. Χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπὸ μεγάλους σταλακτίτας μορφῆς μανδύου, ἐκ τῶν ὁποίων λίαν ἐνδιαφέροντες εὐρίσκονται εἰς τὰς θέσεις 6 καὶ 7. Ὁ πρῶτος εἶναι διπλοῦς μήκους 2,64 μ. (ἀκολουθεῖ τὴν κλίσιν τῆς ὀροφῆς) καὶ πλάτους 0,49 μ. μικροῦ δὲ πάχους. Ὁ δεύτερος εἶναι τετραπλοῦς μήκους 2,65 μ., πλάτους 0,25 μ. καὶ πάχους 4—15 χιλ. Οἱ σταλακτῖται ἐν γένει ἀφθονοῦν, οἱ σταλαγγίται ὀλιγώτεροι. Πολλοὶ μικροὶ σταλακτικαὶ στήλαι. Ὁ θάλαμος οὗτος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν αἴθουσαν B διὰ στενῆς διόδου διαστάσεων 0,33 X 0,40 μ. ἥτις εὐρύνεται ἀρκούντως μετ' ὀλίγον σχηματίζουσα θαλαμίσκον, μετὰ τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ἀπρόσιτος — λόγω διαστάσεων — δίοδος πρὸς τὴν αἴθουσαν B (θέσις 8).

4) Ἐκ τοῦ γ εἰσερχόμεθα διὰ κατακόρυφου καθόδου 1,10 μ. εἰς τὸν δυτικῶς τούτου εὐρισκόμενον θάλαμον δ (πλάτος διόδου 1,30 μ.). Τούτου αἱ διαστάσεις εἶναι 3 μ. (N—B) καὶ 3,20 μ. (A—Δ). Ἀριστερὰ εὐρίσκονται χαρακτηριστικοὶ ἀνάγλυφοι σταλακτῖται ὡς πλόκαμοι ὀκτάποδος. Λίαν χαρακτηριστικὸς σταλακτίτης μὲ τὸν ἀντίστοιχον σταλαγγίτην εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν 9. Ἀπέχουν μεταξύ των 10 χιλ. Τὸ πάχος ἀμφοτέρων εἶναι 0,17 μ., τὸ μήκος τοῦ σταλακτίτου 0,77 μ. καὶ τοῦ σταλαγγίτου 0,70 μ. Πρὸ αὐτοῦ ὑψοῦται συστάς 7 σταλαγγιτῶν (3 μεγάλων καὶ 4 μικρῶν). Εἰς τὸ δεξιὸν τῆς διόδου ἀπὸ Δ πρὸς B (παρὰ τὸν περιγραφέντα σταλακτίτην - σταλαγγίτην) ὑπάρχει ὠραία ἀνάγλυφος συστάς 20 σταλακτικῶν στηλῶν (περὶ τὸ μέσον τῆς ἐκάστη ἔχει ἐξόγκωμα, τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἦτο δίσκος πρὸ τῆς συγκολλήσεως). Καὶ ἄλλοι πλείστοι μικροὶ σταλακτῖται εὐρίσκονται ἐνταῦθα. Μεταξὺ τῶν θαλάμων γ καὶ δ ὑπάρχει καὶ ἑτέρα δίοδος ἀπρόσιτος (θέσις 7 παρὰ τὸν μανδύαν).

II. ΑΪΘΟΥΣΑ Βενιζέλοῦ. Τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ αἴθουσα αὕτη εἶναι μεγαλειώδες. Ὁ φυσικὸς διάκοσμος εἶναι ἐξαισιος. Ἡ φύσις δὲν ἐφείσθη σχημάτων, μορφῶν καὶ χρωμάτων διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς αἰθούσης. Αἱ ἀκολουθοῦσαι γραμμαὶ ἀποτελοῦν σκιαγραφίαν περιγραφῆς.

Εἰς τὴν αἴθουσαν εἰσερχόμεθα ἐκ τοῦ θαλάμου δ διὰ διόδου πλάτους 2 μ.

της οποίας τὸ μὲν δεξιὸν τμήμα εἶναι σχεδὸν ὀμαλόν, τὸ δὲ ἀριστερὸν κατακόρυφος περίπτου κάθοδος 2 μ.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου ταύτης ὁ κύριος ἄξων τοῦ σπηλαίου στρέφεται πρὸς Β.Δ. Τὸ μῆκος (ἀπὸ τοῦ θαλάμου Γ πρὸς τὰ ΒΔ) εἶναι 28 μ., τὸ δὲ πλάτος 22 μ. (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν θαλάμων, εὑρισκομένων εἰς χαμηλότερας στάθμας). Ἡ αἰθούσα περιλαμβάνει τὸ κεντρικὸν τμήμα καὶ τὰς διακλαδώσεις, δηλ. τοὺς θαλάμους Γ,Δ,Ε,Ζ,Η,Θ).

Ἡ ὀροφή τῆς αἰθούσης ὑποβαστάζεται καὶ διὰ σπηλῶν ἀσβεστολίθου, κεκαλυμμένων ἐκ σταλακτιτικοῦ ὕλικου μὲ ὠραίας ἀναγλύφους μορφάς, ἐκεῖθεν τῶν ὁποίων ἄρχονται οἱ θάλαμοι. Πάντες οἱ θάλαμοι πλὴν τοῦ Γ εὑρίσκονται εἰς χαμηλότερας στάθμας.

1) Τὸ κεντρικὸν τμήμα τῆς αἰθούσης ἔχει διαστάσεις 17,00 X 12,00 μ. Τὸ μεγαλύτερον ὕψος του εἶναι 4,20 μ. Ἄλλα χαρακτηριστικὰ ὕψη σημειώνονται εἰς τὴν κάτοψιν διὰ δεκαδικῶν ἀριθμῶν. Περιέχει ἀφθονίαν σπηλῶν, σταλαγμιτῶν καὶ σταλακτιτῶν ἀφαντάστου μεγαλοπρεπείας.

Αἱ στήλαι διατάσσονται κυρίως κατὰ τὴν περιφέρειαν μὲ ποικίλας μορφάς (Πύργου Πίζης, ραβδωταί, εὐθυτενεῖς κλπ.). Μία τοιαύτη εἰς τὴν θέσιν 10 εἶναι διπλῆ πλακώδης ὕψους 2 μ. πλάτους 0,34 μ. καὶ πάχους 0,12 μ. Πλησίον αὐτῆς ὠραῖος σταλακτίτης.

Οἱ σταλαγμίται εἶναι ἀφθονοὶ καὶ θεαματικώτατοι, ποικίλων μορφῶν (Πύργου Πίζης, ραβδωτοί, κυλινδρικοί, σφαιροειδεῖς, θηλοειδεῖς, ὡς λαμπάδες κλπ.). Ἰδιαιτέρως ὠραῖοί εἶναι ὁ εἰς θέσιν 11 δικρανωτὸς εἰς τὸ ἄνω ἄκρον (ὕψους 3 μ. καὶ διαμέτρου 0,80 μ.) καὶ κυλινδρικός σταλαγμίτης εἰς θέσιν 12 ὕψους 2 μ. καὶ διαμέτρου 0,20 μ. Εἰς θέσιν 13 ὑπάρχει ὠραιότητης συστάς σταλαγμιτῶν.

Εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς αἰθούσης συμβάλλουν τὰ μέγιστα αἱ μυριάδες τῶν σταλακτιτῶν καθ' ὀλόκληρον τὴν ὀροφήν, ὅλων τῶν μορφῶν καὶ ποικίλων μεγεθῶν. Αὕτη εἶναι κεκαλυμμένη ἀπὸ μέγιστον πλῆθος βελονοειδῶν σταλακτιτῶν, λευκῶν καὶ γαλακτοχρῶων, οἷτινες προσδίδουν εἰς αὐτὴν ὄνειρώδη διάκοσμον. Τινὲς τούτων εἶναι τόσον λεπτεπίλεπτοι, ὥστε θραύονται δι' ἰσχυροῦ ρεύματος ἐκπονής. Εἰς τὴν θέσιν 14 ὑπάρχει μικροσυλλογὴ ὕδατος.

2) Ἐκ τοῦ κεντρικοῦ τμήματος ἀνερχόμεθα εἰς τὸν θάλαμον Γ διὰ δύο διόδων. Ὁ θάλαμος οὗτος ἔχει μῆκος 8 μ. καὶ πλάτος 5 μ. Περιέχει ὠραιότατους σταλαγμίτας, σταλακτίτας, καὶ στήλας. Ἐκ τῶν σπηλῶν εἶναι χαρακτηριστικὴ μία ὕψους 2 μ. λεπθυνομένη ἐκ τῶν ἄνω (πάχος 0,18 μ.) πρὸς τὰ κάτω (πάχος 0,10 μ.) καὶ ἑτέρα ὕψους 2 μ. καὶ πάχους 0,13 μ. ἕως 0,28 μ. Καὶ ἐνταῦθα παρατηρεῖται σύστημα σταλακτίτου - σταλαγμίτου, ἀπεχόντων ἐλάχιστα (8 χιλ.). Πολλοὶ σταλαγμίται ἀναπτύσσονται ἐπὶ βράχων ἀποσπασθέντων ἐκ τῆς ὀροφῆς. Καὶ οἱ σταλακτίται ἀφθονοῦν μὲ ποικίλας μορφάς. Παρὰ τὴν δευτέραν (ἐκ τῶν ἄνωτέρω περιγραφεισῶν) στήλην ὑπάρχει (ἔναντι τῆς εἰσόδου) σταλακτίτης μήκους 2,20 μ. καὶ πάχους 0,20 μ. ἀπέχων ἀπὸ τοῦ δαπέδου 0,44 μ. Ἐπὶ τούτου ὑπάρχει μικρὸς σταλακτίτης μήκους 0,12 μ. καὶ πάχους 15 χιλ. οὐχὶ κατακόρυφος καὶ παρ' αὐτὸν ἕτερος μικρότερος μὴ κατακόρυφος ἐπίσης(11). Πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ θαλάμου ἐμφανίζεται συστάς σταλακτιτῶν μὲ ἀπόκλιση ἀπὸ τῆς κατακόρυφου (ὑπὸ τὴν αὐτὴν δι' ὅλους γωνίαν). Τοῦτο προήλθεν ἐκ μετακινήσεως τῆς ὀροφῆς. Πλησίον τούτων ὑπάρχουν σταλακτίται ἀνάγλυφοι μορφῆς «ἀρμονίου». Γενικῶς ὁ θάλαμος εἶναι λίαν ἐνδιαφέρων.

3) Ὁ θάλαμος Δ χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ συστάδος μεγάλου πλῆθους σταλαγμιτῶν καὶ ἕξ ἐνὸς ὠραιότατου σταλακτίτου μήκους 0,95 μ. καὶ διαμέτρου (εἰς τὸ ἄνω μέρος) 0,45 μ. ὁμοιάζοντος καταπληκτικῶς μὲ «γύρον»(12).

4) Εἰς τὸν θάλαμον Ε εἰσερχόμεθα διὰ δύο διόδων. Εἰς τὰς θέσεις 15 καὶ 16 ἀπαντῶνται μικροσυλλογαὶ ὕδατος. Εἰς τὴν θέσιν 17 καὶ ἐπὶ τοῦ σχεδὸν κατακορύφου λευκοῦ τοιχώματος σχηματίζεται μικρὸς σταυρὸς ἐκ πτώσεως καὶ συγκολλήσεως δύο λεπτῶν τεμαχίων σταλακτιτῶν (μήκους 0,06 μ. καὶ 0,05 μ.) (13). Εἰς τὸν ἴδιον θάλαμον καὶ (ἀλλαγῶν) παρατηροῦνται λεπτότατα διακλαδώσεις σταλακτιτῶν πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἄλλαι μὲ κατεῦθυνσιν λοξῶς πρὸς τὰ ἄνω, μήκους καὶ μέχρι 12 χιλ. (14). Ὁ ἐν γένει διάκοσμος τοῦ θαλάμου εἶναι λίαν σημαντικός.

5) Καὶ εἰς τὸν θάλαμον Ζ εἰσερχόμεθα διὰ δύο διόδων. Εἰς τὴν θέσιν 18 ὑπάρχει μικροσυλλογὴ ὕδατος. Ἀπαντῶνται ἐνδιαφέροντες σταλαγμίται. Ὅμως τοιούτων εἰς θέσιν 19 ὁμοιάζει μὲ Ἀγίαν Τράπεζαν μὲ τὸ ἐπ' αὐτῆς Ἅγιον Ποτήριον. Εἰς θέσιν 20 εὐρίσκεται πεσμένον ἐπὶ τοῦ δαπέδου (μὲ κλίσιν 40°) τεμάχιον σταλακτίτου μήκους 0,30 μ. Εἶναι τὸ «κανόνι» (15).

6) Εἰς τοὺς θαλάμους Η καὶ Θ ἀπαντῶνται ὀλίγα στήλαι, ὀλίγοι σταλαγμίται καὶ πολλοὶ σταλακτίται. Εἰς τὴν θέσιν 21 εὐρίσκεται χαρακτηριστικὴ στήλη, ἐν τῷ συνόλῳ τῆς πλακοειδῆς διπλῆ, ἐκ σειρᾶς κίωνων.

Ἡ κυκλοφορία εἰς πάντας τοὺς θαλάμους τῆς αἰθούσης Β δὲν παρουσιάζει σημαντικὰ δυσχερεῖας (μόνον εἰς Γ ὀλίγας).

Μὲ τὰς ἀνωτέρω γραμμὰς δὲν ἐξαντλεῖται ἡ περιγραφή τῆς αἰθούσης Β μετὰ τῶν θαλάμων τῆς. Ὁρισμέναι λεπτομέρειαι χρήζουσιν ἰδιαίτερας ἐρεύνης καὶ μελέτης.

6.— ΥΔΡΟΛΟΓΙΑ - ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Σταγονορροή παρατηρεῖται εἰς πολλὰς περιοχὰς τοῦ σπηλαίου (ἀπὸ τοῦ θαλάμου 6 κ.έ.), κυρίως ὅμως εἰς τοὺς θαλάμους Γ, Ε, Ζ. Μικροσυλλογαὶ ὕδατος, ὡς ἐσημειώσαμεν καὶ ἀνωτέρω, παρατηροῦνται εἰς τὰς θέσεις 14, 15, 16, 18 ἐκ σταγονορροῆς.

Ρεῦματὰ ἀέρος δὲν παρατηροῦνται.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου παρὰ τὴν εἴσοδον ὑπὸ σκιάν ἔχει ὡς κάτωθι:

5 Αὐγούστου ὥρα 10.30 30,5 β. Κελσίου.

10 Αὐγούστου ὥρα 07.15 26,6 β. Κελσίου.

13 Αὐγούστου ὥρα 08.05 28,0 β. Κελσίου.

Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου (θέσις 22 τῆς αἰθούσης Β) ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος τὴν 10.30 ὥραν τῆς 10 Αὐγούστου ἦτο 18,6 β. Κελσίου.

Εἰς θέσιν 14 ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τὴν 10.20 ὥραν τῆς 13 Αὐγούστου ἦτο 17,0 β. Κελσίου.

Τὴν σχετικὴν καὶ ἀπόλυτον ὑγρασίαν τοῦ ἀέρος ἐντὸς τῆς αἰθούσης Β (θέσις ὑπελογίσσαμεν τὴν 10.30 ὥραν τῆς 10 Αὐγούστου ἐκ τῶν ἐνδείξεων ξηροῦ θερμομέτρου (18,6 β. Κελσίου) καὶ ὑγροῦ θερμομέτρου (17,9 β. Κελσίου). Οὕτως εὐρέθη ἡ μὲν σχετικὴ 93 βαθμῶν, ἡ δὲ ἀπόλυτος 14,77 χιλ.

7.— ΒΙΟΛΟΓΙΑ

Κατὰ τὴν τρίτην ἐπίσκεψιν ἀνεύρομεν εἰς τὴν θέσιν 23 δύο ἄτομα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, τοῦ γένους LITHOBIUS τῶν Μυριαπόδων. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, εἰς ἐπικλινῆ βράχον τοῦ δαπέδου καὶ ἐπὶ ἐκτάσεως περίπου 1 τ.μ. ἀνεύρομεν μύκητας ἰνώδεις, λευκοὺς καὶ ὑποκυάνους, κατ' ἀθροίσματα, ὁμοιάζοντα μὲ σωροὺς λεπτοτάτων ἰνῶν βάμβακος.

Εἰς τὴν θέσιν 17 (ὀλίγον ἄνωθεν καὶ δεξιὰ τοῦ μικροῦ σταυροῦ) ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ μου Ν. Περάκη ἓν ἄτομον Ὀρθοπτέρου ἐντόμου τῆς ὁμοιογενείας τῶν ACRIDIDAE (16).

8.— ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ὁ ἐξαίρετος διάκοσμος, κυρίως τῆς αἰθούσης Β μετὰ τῶν θαλάμων αὐτῆς, καθιστᾷ τὸ σπηλαῖον ἐκμεταλλεύσιμον τουριστικῶς. Ἄν μάλιστα συνδυασθῇ ἐπὶ σκεψίς εἰς τὴν παρακειμένην γραφικὴν λίμνην τοῦ Κουρνᾶ (τὴν μόνην ἐν Κρήτῃ), εἰς τὸ πλησίον χωρίον Μαθῆς μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς περιώνυμον «Χαρουπὲ» (ἀσυνήθους μεγέθους χαρουπιὰ ἐπὶ τῆς στέγης τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας) (17), εἰς τὰ γραφικὰ χωρία Κουρνᾶς, Κάστελλος, Γεωργιούπολις κλπ. δύναται νὰ προκληθῇ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ξένων τουριστῶν ἐκ τῶν ἐπισκεπτομένων τῆν Κρήτην.

Διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τοῦ σπηλαίου εἶναι ἀναγκαῖα, ἐν γενικαῖς, γραμμαῖς, ἡ ἐκτέλεσις τῶν κάτωθι ἔργων:

Ι. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου:

1) διεύρυνσις τῆς εἰσόδου, κατασκευὴ μικρᾶς κλίμακος ἐκ μπετὸν διὰ τὴν κατάβασιν καὶ σιδηροῦ κιγκλιδώματος διὰ νὰ κλείη ἀσφαλῶς ἡ εἴσοδος,

2) στοιχειώδης διευθέτησις τοῦ δαπέδου εἰς τινα σημεῖα αὐτοῦ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς κυκλοφορίας, κατασκευὴ κλίμακος ἐκ μπετὸν καὶ διὰ λαξεύσεως ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων θράχων καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μήκος ἀπὸ τῆς εἰσόδου μέχρι τῆς αἰθούσης Β,

3) ἠλεκτρικὴ ἐγκατάστασις διὰ τὸν κατάλληλον φωτισμὸν τοῦ σπηλαίου μετὰ ἰδιαιτέραν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν διὰ τὴν αἴθουσαν Β.

II. Ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου:

1) προστασία τοῦ σπηλαίου ἀπὸ τῆς εἰσροῆς ὀμβρίων ὑδάτων,

2) προστασία καὶ βελτίωσις τῆς χλωρίδος τῆς περιοχῆς,

3) τοποθέτησις καταλλήλου πινακίδος ἐπισημάνσεως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρὸς τὸ σπηλαῖον δρομίσκου,

4) διευθέτησις τοῦ δρομίσκου τούτου,

5) ἐπισκευὴ καὶ ἐπίστρωσις ὀλοκλήρου τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κουρνᾶ,

6) διαπλάτυνσις τῆς ὁδοῦ παρὰ τὸ σπηλαῖον διὰ τὴν στάθμευσιν καὶ τοὺς ἐλιγμούς τῶν αὐτοκινήτων.

7) κατασκευὴ μικροῦ ἀναψυκτηρίου (ἢ θέα ἀπὸ τοῦ σπηλαίου πρὸς ὅλον τὸν ὀρίζοντα εἶναι ἐξαίρετος),

8) κατασκευὴ καταλλήλου λέμβου πρὸς διάπλουν τῆς γραφικωτάτης λίμνης τοῦ Κουρνᾶ χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν (18).

9.— ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εἰς τὰ «Ἐκδρομικὰ Χρονικὰ» τῆς Ο.Ε.Σ.Ε., τεύχος 92, 1961, σελ. 184 ἄραχῦ σημεῖωμα τῆς Ε.Σ.Ε. περὶ τοῦ σπηλαίου.

Εἰς τὰς Ἐφημερίδας τῶν Χανίων καὶ εἰς τινὰς τῶν Ἀθηνῶν (ΝΕΑ, ΕΘΝΟΣ,

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ)· κατεχωρίσθησαν σημειώματα ή ανταποκρίσεις περί του σπηλαίου, δλίγας ήμέρας μετά την ανακάλυψιν αυτού.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς : Αί φωτογραφίαί ελήφθησαν υπό του κ. 'Αναστ. Πρωτοψάλτη, τόν όποίον θερμώς εύχαριστώ.

(1) Διά την προστασίαν του σπηλαίου εκινήθη δραστηρίως. Δι' έπιστολών μου προς Νομαρχίαν Χανίων, Γεν. Έπιθ. Μ.Ε., Είσαγγελίαν Έφετών, Δ)σιν Χωροφυλακής, Έλλην. Σπηλαιολ. Έταιρίαν, Γραφείον Τουρισμού Χανίων, Κοινότητα Κουρνά, Άστυν. Σταθμάρχην Κουρνά, έτόνισα την ανάγκην λήψεως συντόνων μέτρων προστασίας αυτού.

(2) Έθεώρησα αναγκαίαν την αναγραφήν τής εισαγωγής ταύτης, διότι νομίζω, ότι, εις τοιούτου ειδους έρευνας, οί μεταγενέστεροι έρευνηταί πρέπει να είναι πλήρως κατατοπισμένοι επί του τρόπου εργασίας των προγενεστέρων. Άλλά και λόγω έλέγχου τής γενόμενης εργασίας επιβόλλων τούτο. Αί αύται σκέψεις επεκράτησαν και κατά την ανάπτυξιν του ιστορικού του σπηλαίου.

(3) Περιήλθεν εις τούτον έπ' εσχάτων δι' αγοράς (άνεπισήμου), ως λέγουσιν, κάτοικοι του Κουρνά) εκ τής Ξανθής Γρυλλάκη - Βερυκάκη).

(4) Καθ' έτέραν έκδοχόν — εκ πληροφοριών του πρώτου εκ τούτων και τινων κατοίκων του Κουρνά — το σπήλαιον ανέκαλυψε πρώτος ό Καλογεράκης, όστις ειδοποίησε μετά τινα χρόνον τόν Βαρδατάκη και προέβησαν κατόπιν όμοι εις τας περαιτέρω ως ύνω ένεργείας. Δυστυχώς, παρά τας προσπάθειάς μου, δέν ήδυνήθη να διακριθώσω ποία ακριβώς είναι ή αλήθεια επί του προκειμένου. Λέγεται επίσης, ότι άφηρεσαν την πέτραν, άσχολούμενοι με την συλλογήν «χοχλιών» (σαλιγκαριών).

(5) Θραύσματα σταλακτιτών εύρίσκονται πολλά έντός του σπηλαίου. Τοιαύτα όλίγα άνευρον και εις την περι τού σπήλαιον περιοχήν, έν δε και εις καφενεύον τής Έπισκοπής (χωρίον Ρεθύμνης), προσεύσεως Κουρνά.

(6) Ειδοποίησε τόν Σταθμόν Χωροφ. Κουρνά, έπεσκέφθη μετ' άλλων το σπήλαιον, ένήργησε και άπεστάλη το 266)23.6.61 έγγραφον τής Κοινότητος προς την Ε.Σ.Ε. (κοινοποιηθέν εις Νομαρχίαν, Είσαγγελίαις Έφεών και Πρωτοδικών, Είρηνοδικην Βάμου, Γραφ. Τουρισμού Χανίων). Ένδιαφέρου ένδειξε και ό Ένωμοτάρχης Κουρνά κ. Χαραλαμπίκης, όστις και άνέφερεν άρμοδίως.

(7) Την 5 Αύγουστου το εύρον άνοικτόν, διότι ειχεν αναγγελθή δια την 6 Αύγουστου έπίσκεψις εκδρομέων των Όρειθ. Συνδ. Χανίων και Ρεθύμνου. Την 13 Αύγουστου συνεστήσα εις τόν Γραμμ. τής Κοινότητος το άμμεσον κλείσιμον τής εισόδου, φοβούμενος — και εύλόγως — συνέχισιν των φθορών.

(8) Προτείνω την τοιαύτην όνομασίαν προς τιμήν του έξόχου έρευνητού των Κρητικών σπηλαίων Γάλλου Καθηγητού κ. Ρ. Φαουρε και του Μεγάλου Τέκνου τής Κρήτης άειμνήστου Έλευθερίου Βενιζέλου.

(9) Έφ' έξής ούτω νοούμεν τα ύψη, έκτός ειδικής μνείας.

(10) Την παρομοίωσιν όφείλω εις τόν μαθητήν μου Άναστ. Λιονήν.

(11) Το φαινόμενον χρήζει έρμηνείας. Δέν έχει το αυτό αίτιον με το έν συνεχεία περιγραφόμενον όμοιον φαινόμενον κλίσεως σταλακτιτικών.

(12) Κατά παρομοίωσιν του Ν. Γυπαράκη, παραβάλλοντος τούτον κατά το σχήμα με τόν «γύρον», που προσφέρουν ταβέρνες ως μεζέν.

(13) Είναι άπορίας άξιον πώς συνεκρατήθησαν τα τεμάχια ταύτα (πρώτον το όριζόντιον και κατόπιν το έπ' αυτού κάθετον) εις το σχεδόν κατακόρυφον τοίχωμα.

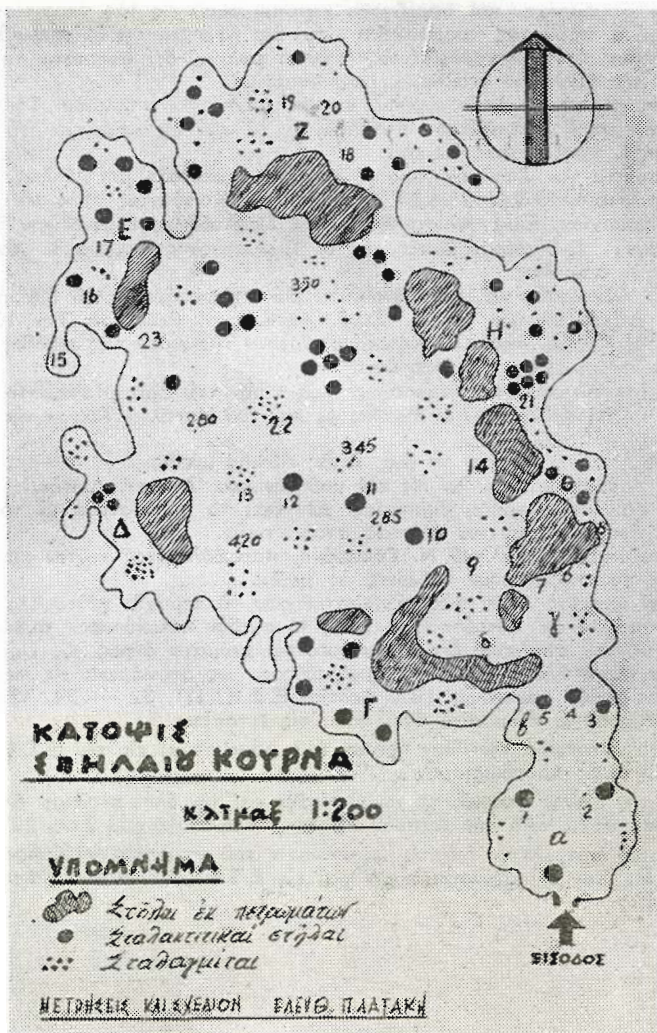
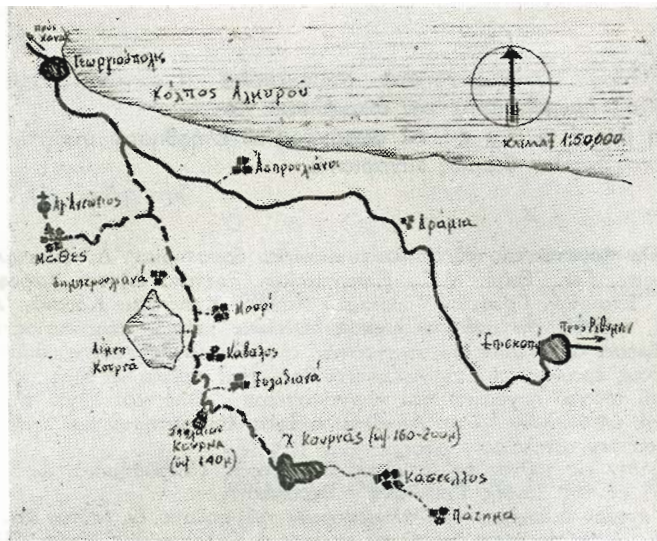
(14) Έντός του σπηλαίου δέν παρατηρούνται ρεύματα άέρος, ως εις το σπήλαιον Ίωαννίνων, ένθα παραπλήσια φαινόμενα ήρμηνεύθησαν ως όφειλόμενα εις ταύτα. Το φαινόμενον έπομένως χρήζει έρμηνείας. (Βλ. Δελτίον Ε.Σ.Ε. 111, 32 — 34, 126).

(15) Αί δύο αύται όνομασίαι όφείλονται εις έντοπίους.

(16) Τούτο άπέστειλα την ίδίαν ήμέραν (13 Αύγουστου) εις την Ε.Σ.Ε. με την παράκλησιν να δοθη προς προσδιορισμόν.

(17) Διά την λίμνην Κουρνά, το χωριό Μαθές και την δλην περιοχήν βλ. Μ. Δέφνερ: 'Όδοιπορικαί έντυπώσεις από την Δυτικήν Κρήτην. Άθήνα (ά.χ.). Σελ. 22 — 60.

(18) Λεπτομερή προμελέτην δια την άξιοποίησιν του σπηλαίου υπέβαλον την 18.8.61 εις την Νομαρχίαν Χανίων, κοινοποιηθείσαν και εις Ε.Σ.Ε., Κοινότητα Κουρνά και Γραφ. Τουρισμού Χανίων).

LA GROTTTE DE KOURNA N. 1094

Par m. El. Platakis

La grotte de Kourna (île de Crète) est une grotte très intéressante, découverte en 1961 et explorée par le professeur m. Eleutherios Platakis membre de la S.S.G.

La longueur totale est de 53 m, et elle se compose deux salles nommées «F» en l'honneur de m. Paul Faure et «B» en l'honneur de Venizelos.

Au point de vue touristique elle est vraiment à bon état et elle est offert à un aménagement peu coûteux.

La voisinage du beau lac de Kourna permet la mise en valeur de la grotte le plus tôt possible.

ΤΟ ΒΑΡΑΘΡΟΝ " ΚΡΗΤΙΚΟΥ "

Ἀριθμὸς 1069

Ὑπὸ τῆς κ. Ἄννας Πετροχείλος

Τὸ σπήλαιον Κρητικὸ εὐρίσκεται πρὸς Α τοῦ προαστίου Βούλας ἐπὶ λόφου κειμένου ἐπὶ τῆς Ν.Δ. πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ὑμηττοῦ εἰς τὴν τοποθεσίαν Νταμάρι Βούλας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Τὸ βάραθρον ἔγινε γνωστὸν εἰς τὴν Ἑλ. Σπ. Ἐτ. ἀπὸ τὸν κ. Κρητικόν, ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψε τὸ στόμιόν του τυχαίως, κυνηγῶν εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ὑπόδειξιν τῆς εἰσόδου του, εὐγενῶς προσφευθεῖς.

Τὴν ἐξερεύνησιν ἀνέλαβε ἡ γράφουσα τῇ βοηθείᾳ τῶν κ.κ. Δ. Λιάγγου καὶ Ι. Ἰωάννου, μελῶν τῆς Ε.Σ.Ε.

Εἰς τὸ βάραθρον ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἀνακαλύψαντος, τιμῆς ἕνεκεν.

ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΣ

Ἡ προσπέλασις τοῦ σπηλαίου γίνεται ἐκ τοῦ προαστείου Βούλας ἐπὶ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ κατ' ἀρχὰς ὡς τὴν τοποθεσίαν Νταμάρι Βούλας καὶ μετὰ ἀνηφορικὰ ἐπὶ τοῦ λόφου, μέχρι τῆς εἰσόδου του εἰς ἀπόστασιν 20' πορείας συνολικά.

ΠΕΡΙΟΧΗ

Ἡ περιοχὴ τοῦ βάραθρου εἶναι πετρώδης μὲ ἀρκετὴν δασικὴν βλάστησιν κυρίως ἐκ μικρῶν πεύκων.